

Corina Cimpoieru

Doctorandă, an III, Școala Doctorală în Sociologie, SNSPA, București. „Beneficiară a proiectului „Burse Doctorale pentru o Societate Sustenabilă”, proiect cofinanțat de Uniunea Europeană prin Fondul Social European, Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013”

**Proiect de doctorat: “Muncitori în statul oamenilor muncii – o etnografie postsocialistă a vieții muncitorilor în socialism”
Coordonator științific: Prof. Univ. Dr. Vintilă Mihăilescu**

Domenii de interes: antropologia statelor socialiste, istoria muncii (labor history), antropologie vizuală.

Muncitori în statul oamenilor muncii - argumente pentru o cercetare empirică -

Argument

Plecând de la premisa că trecutul obscur la care este consemnată „lumea muncitorilor”, alimentează și perpetuează, în parte, reprezentările postcomuniste negative despre aceasta, proiectul de față își propune o abordare de jos în sus sau „de la firul ierbii” a microspațiului muncitorilor în perioada comunistă, pentru a-l descrie și înțelege în proprii săi termeni. Plasând cercetarea într-un context local, studiul propune o interpretare antropologică și istorico-socială a spațiului muncitorilor în socialism, așa cum este el articulat în discursul postsocialist al narativelor celor a căror viață a fost și încă mai este fundamental marcată de experiența muncii industriale. Motivația alegerii acestei teme este dată de contextul reprezentărilor dihotomice în ceea ce privește poziția clasei muncitoare în comunism și postcomunism. Dacă ideologia comunistă rezervase muncitorilor, și implicit muncii, rolul central în dezvoltarea societății socialiste, în perioada de după 1989, avem de-a face cu o inversare radicală a poziționalității lor. Deopotrivă, victime și vinovați, muncitorii sunt nevoiți să-și renegocieze identitatea în noul spațiu al tranziției. Considerată ca „verigă slabă” sau ca un obstacol în calea tranziției, clasa muncitoare este constant marginalizată sau chiar ignorată,

atât de către discursul mediatic – pentru care „muncitorii sunt vizibili doar atunci când amenință și protestează” (Kideckel, 2006)- , cât și de către cercetările academice - pentru care „viețile muncitorilor reprezintă subiecte incomode”(Kideckel, 2006). În acest context, proiectul de față este motivat și de necesitatea de a reconsidera situația muncitorilor industriali în comunism, de a explora de ce și cum comunitățile de muncitori au ajuns să fie descrise în acest mod.

Metodologie

Având la bază distincția pe care Edmund Leach (1976) o face între empirism și raționalism, ca diferență între ceea ce fac și ceea ce spun oamenii, poziția metodologică pe care se înscrie cercetarea de față reprezintă o traducere a modelului propus de antropologul britanic, prin atenția deosebită la **ceea ce spun muncitorii** despre situația lor în comunism și postcomunism, mai degrabă decât la **ceea ce s-a spus** (discursul ideologic al comunismului) și **se spune despre ei astăzi** (discursul post-comunist al blamării). De ce este importantă cercetarea empirică în acest caz și ce poate aduce ea nou în abordarea teoretică a problematicii studiate? Cu alte cuvinte: la ce ar folosi o nouă etnografie a socialismului în vremurile de tranziție de azi? Cercetarea empirică este motivată tocmai de **caracterul prezent al discursului** care reevaluează și re poziționează viețile muncitorilor atât în socialism cât și în postsocialism dintr-o perspectivă emică și în relație cu situația lor prezentă. Valoarea cercetării etnografice „de teren” este în acest caz nu doar implicită în plan metodologic prin perspectiva de jos în sus asupra faptelor studiate, ci și explicită în plan teoretic prin generarea unei noi abordări teoretice privind resemnificarea socialismului în funcție de contextul actualdiscursiv, dar și practic în care muncitorii își desfășoară viețile.

Studiul de caz

Studiul de caz propus spre analiză este cel al orașului industrial Rovinari, înființat la începutul anilor '80 de către Ceaușescu în urma politicilor de independență energetică a țării, bazate pe exploatarea carboniferă. În acest context, orașul Rovinari poate fi considerat imaginea în mic a procesului de industrializare rapidă și urbanizare prin care a trecut România în perioada comunistă.

„Oraș fără arhive” sau „cel mai tânăr oral al țării”, cum era numit în ziarele vremii, Rovinariul poate fi considerat un „experiment social” prin care forța de muncă mobilizată aici, provenind în majoritate din mediul rural, din diverse zone ale țării și cu experiențe diferite de muncă, trebuia integrată condițiilor muncii industriale și practicilor spațiului urban (Mihăilescu, 1982). Oameni din toată țara (în special din nordul Moldovei) au venit aici pentru a „deveni mineri”, fie detașați forțat, fie din proprie inițiativă. Ei au reprezentat prima generație de muncitori – majoritatea neavând o tradiție muncitorească – ce trebuia „colonizată” într-un oraș care a cunoscut o urbanizare spontană.

Studiul își propune o descriere etnografică (Laplantine, 2000) a modurile cotidiene de „consumare” a realității socialiste, generată de noile condiții ale industrializării, luând în considerare o serie de subiecte precum : viața cotidiană în orașul industrial, relațiile la locul de muncă, petrecerea timpului liber, noile forme de muncă precum „practica voluntară” a tineretului sau munca militarizată, relațiile dintre spațiul public și spațiul privat. Cercetarea încearcă astfel să aducă sub lupa antropologiei o bucată de viață cotidiană din comunism așa cum a fost ea trăită, interpretată, negociată sau reinventată de către această categorie specială de muncitori.

În ceea ce privește contextul teoretic care încadrează cercetarea (Burawoy,), proiectul de față se bazează și aprofundează studiile antropologice despre spațiul socialist care, valorizând informația „de primă mână” din teren, au generat teorii importante bazate pe date empirice (grounded theory, Glaser and Strauss, 1967) precum teoria economiei de lipsuri (shortage economy, Kornai), socialismul ca sistem ideologic (Verdery, 1991), domesticirea socialismului (Creed, 1998), socialismul real existent (Bahro, 1978), procesul de muncă în socialism (Burawoy, Kideckel, 2006) etc.

Încercând să ofere astfel o interpretare „de jos în sus” a funcționării de zi cu zi a sistemului socialist într-un context local, studiul se bazează pe

cercetări de teren succesive în orașul minier Rovinari folosind ca principale instrumente de colectare și producere a datelor empirice observația participativă, interviul semistrukturat, proba de limbă pe diverși termeni relevanți (socialism, muncă, oraș, timp liber etc) și hărțile mentale. La acestea se adaugă și căutarea de alte surse „private”, precum jurnale, fotografiile, biografiile sociale ale obiectelor relevante (cultura materială – insigne, diplome, etc), care nuanțează experiența vieții sociale și profesionale trăite în comunism.

Prin tematica și abordarea metodologică propuse, prezentul proiect de cercetare urmărește să contribuie la cunoașterea amănunțită a „lumii neglijate a muncitorilor”. Totodată, proiectul de față umple un gol de informație extrem de necesar pentru constituirea unei discipline fără tradiție în spațiul românesc, și anume, o istoria socială a muncii (labor history) bazată pe cercetarea empirică.

Referințe bibliografice

- Bahro, Rudolph, 1958, *The Alternative in Eastern Europe*, New Left Book, Londra
- Burawoy, Michael, 2009, „Working in the traks of state socialism”, *Capital & Class*, January 1, 33(2): 33 - 64
- Creed, Gerarld., 1998., *Domesticating revolution. From Soviet Reform to ambivalent transition in a Bulgarian village*, Pen State University Press.
- Glaser, G. B. and Strauss, A., 1967, *The discovery of grounded theory. Strategies for qualitative research.*, Aldine, Chicago.
- Kideckel, David, 2006, *Colectivism și singurătate în satele românești*, Editura Polirom, Iași.
- Kornai, Janos. 2000 , *Drumul nepietruit al transformării*, Editura Kriterion, București, Cluj
- Laplantine, Francois., 2000, *Descrierea etnografică*, Editura Polirom, Iași.
- Leach, Edmund., 1976, *Culture and Communication. The logic by which symbols are connected. An introduction to the use of structuralist analysis in social anthropology.*, Cambridge University Press
- Mihăilescu, Vintilă., 1982, *Rovinari 82*, Laboratorul de Antropologie, București.
- Verdery, Katherine., 1991., *National ideology under socialism: identity and cultural politics in Ceaușescu's Romania*, University of California Press, Berkeley